

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี และ 3) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี จำนวน 65 คน และครูผู้สอน 4,426 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี จำแนกเป็นผู้บริหาร 57 คน และครูผู้สอน 351 คน รวมทั้งสิ้น 408 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากแบบไม่ใส่กลับ ส่วนผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน โดยคัดเลือกจากผู้อำนวยการที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งผู้บริหารไม่ต่ำกว่า 10 ปี และปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนได้รับการรับรองคุณภาพโดย สมศ.ในการประเมินรอบที่ 2

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน และตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านซอ ด้านอามัล ด้านมูฮาซาบะฮุ และด้านอิสลาฮุ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี 4 ด้าน จำนวน 35 ข้อ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี และ 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) และทดสอบรายคู่โดยวิธีของ Scheffe's Method

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี สรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

5.1.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี

ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.72$, $SD=.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านอามัล ($\bar{x}=3.80$, $SD=.35$) รองลงมาด้านอิสลาฮ ($\bar{x}=3.73$, $SD=.54$) ด้านซุรอ ($\bar{x}=3.72$, $SD=.58$) และด้านมุสาสาบะฮุ ($\bar{x}=3.62$, $SD=.41$) เมื่อพิจารณารายข้อในแต่ละด้าน พบว่า

1) ด้านซุรอ ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ ข้อ 7 มีส่วนร่วมซุรอกำหนดการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ($\bar{x}=3.49$, $SD=.72$) และข้อ 9 มีส่วนร่วมซุรอกำหนดแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

($\bar{x}=3.12$, $SD=1.05$) ส่วนข้ออื่นๆอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อ 4 มีส่วนร่วมชुरอกำหนดแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{x}=4.13$, $SD=.64$) รองลงมาข้อ 3 มีส่วนร่วมชुरอจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ($\bar{x}=4.06$, $SD=.71$) และข้อ 6 ร่วมมีส่วนร่วมชुरอวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของมาตรฐานและตัวบ่งชี้เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ($\bar{x}=3.90$, $SD=.79$)

2) **ด้านอามัล** ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ ข้อ 14 เปิดโอกาสให้บุคคลภายในสถานศึกษาร่วมกันจัดการเรียนการสอน ($\bar{x}=3.41$, $SD=.96$) ส่วนข้ออื่นๆอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อ 11 ร่วมดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่วางไว้ด้วยความอิคลาศ (บริสุทธิ์ใจ) ($\bar{x}=4.28$, $SD=2.08$) รองลงมาข้อ 20 ประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีอามานะฮ์ ($\bar{x}=4.19$, $SD=.68$) และข้อ 12 ร่วมตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้วยวิธีการอูคูวะฮ์ ($\bar{x}=3.96$, $SD=.65$)

3) **ด้านมุสาฮาซะฮ์** ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ ข้อ 24 มีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือในการตรวจสอบผลการดำเนินงานด้วยความอิคลาศ ($\bar{x}=3.49$, $SD=.51$) และข้อ 29 มีส่วนร่วมในการสรุปรายงานผลการดำเนินงาน ($\bar{x}=3.48$, $SD=.51$) ส่วนข้ออื่นๆอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อ 21 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ($\bar{x}=3.79$, $SD=.92$) รองลงมาข้อ 28 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระบบและต่อเนื่อง (อิสติกอมะฮ์) ($\bar{x}=3.76$, $SD=.57$) และข้อ 25 มีส่วนร่วมและมีอามานะฮ์ในการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงาน ($\bar{x}=3.74$, $SD=.68$)

4) **ด้านอิสลาฮ์** ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ ข้อ 35 มีส่วนร่วมในการร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา ($\bar{x}=3.49$, $SD=.51$) ส่วนข้ออื่นๆอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อ 31 มีส่วนร่วมในการติดตามผล รับข้อมูลย้อนกลับและนำผลไปเป็นข้อมูลปรับปรุงแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($\bar{x}=4.19$, $SD=.68$) รองลงมาข้อ 32 มีส่วนร่วมในการนำผลการดำเนินงานตามโครงการ กิจกรรมต่างๆมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{x}=3.79$, $SD=.92$) และข้อ 33 มีส่วนร่วมในการจัดทำ/ปรับปรุงโครงการในแผนปฏิบัติการประจำปี ($\bar{x}=3.63$, $SD=.71$)

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี

2.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรตำแหน่ง พบว่า ในภาพรวมทั้งตำแหน่งผู้บริหารและครูอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, $SD=.46$ และ $\bar{X}=3.72$, $SD=.42$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นเดียวกัน

2.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรวุฒิการศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความแตกต่างกันของระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีตามตัวแปรวุฒิการศึกษาต่างกัน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรประสบการณ์ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความแตกต่างกันของระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีตามตัวแปรประสบการณ์การทำงานต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน และเมื่อทดสอบความแตกต่างกันด้วยวิธีของเซฟเฟ้ (Sheffe) พบว่า คู่ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี กับ 6-10 ปี และ 1-5 ปี กับ 11 ปีขึ้นไป

2.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรขนาดโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความแตกต่างกันของระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีตามตัวแปรขนาดโรงเรียนต่างกัน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาได้ดังนี้

3.1 ด้านชुरอ

มีข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันถือว่าเป็นเงื่อนไขของการดำเนินกิจกรรมตามหลักการอิสลาม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของการทำงาน และเกิดขึ้นได้ในหลากหลายลักษณะ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดกับกฎข้อบังคับที่ไม่สามารถแก้ไขได้ หรือเป็นประเด็นซึ่งขัดแย้งกับหลักการศาสนา 2) ผู้บริหารโรงเรียนควรรหาผู้เชี่ยวชาญอิสลามมาอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับกระบวนการชुरอในอิสลามที่แท้จริง เพื่อจะได้นำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อไป 3) ควรรนำหลักการมีส่วนร่วมแบบญะมาอะฮฺมาใช้ โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) ควรให้มีการประชุมระหว่างผู้บริหารและครูในโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆซึ่งกันและกัน เพราะในอัลกุรอานและอัลหะดีษได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ชัดเจน นอกจากนี้สุกัยมิตอาหรับยังกล่าวว่า "أول الحزم المشورة" ความว่า "เบื้องแรกของการตัดสินใจก็คือการปรึกษาหารือ" และ 5) ในการชुरอของสถานศึกษาควรเชิญทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมและร่วมตัดสินใจ (Decision-Making) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

3.2 ด้านอามัล

มีข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถานบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ดังนั้น การดำเนินงานด้านอามัลถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนกิจ ด้วยเหตุนี้ การปฏิบัติงานต่างๆในทุกด้านจะต้องนำหลักคำสอนของศาสนามาเป็นกรอบในการทำงาน รวมถึงในการบริหารจัดการองค์กร 2) หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมด้านอามัลคือ ทำทุกวันและทำทุกคน ดังสุกัยมิตจินที่ว่า "ทำวันละนิดดีกว่าคิดที่จะทำ" และสอดคล้องกับวจนะที่กล่าวว่า "أحب الأعمال إلى الله أدومها وان قل" 3) การปฏิบัติในหลักการทำงานต้องมีต้นแบบ และต้นแบบที่ดีในการทำงานคือแบบอย่างของท่านศาสดาและบรรดาศอฮาบะฮฺ 4) ควรมีการกำหนดหลักการ ปรัชญา และวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานร่วมกัน 5) ควรส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 6) ควรเชิญบุคลากรภายนอกมาให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และ 7) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการปฏิบัติงาน

3.3 ด้านมุสาตบะฮะฮุ

มีข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) ควรนำหลักการอูคูวะฮุมมาใช้ในการด้านมุสาตบะฮะฮุ เนื่องจากการเป็นพี่น้องกันเป็นหัวใจหลักสำหรับการทำงานในองค์กร และรูปลักษณะภายนอกของการดำเนินงานจะต้องสอดคล้องกับแบบอย่างหรือแนวทางที่ได้ทำเป็นแบบอย่างไว้ 2) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียนควรเปิดใจให้กว้าง กล้าพูดความจริง 3) การมุสาตบะฮะฮุที่ดีคือ การแนะนำในเชิงการให้กำลังใจในการทำงานต่อไป 4) ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินและตรวจสอบภายใน โรงเรียน เพื่อเป็นกระจกเงาส่องถึงความผิดพลาดในการทำงาน และจะทำให้คณะทำงานได้ทราบว่า การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยกำหนดความถี่ของการตรวจสอบตามความเหมาะสม ที่สำคัญต้องขยันประเมินตนเอง ดังคำที่กล่าวว่า "حاسبو أنفسكم قبل أن تحاسبوا" 5) ควรมีการนิเทศติดตามเพื่อทบทวนการทำงาน 6) ควรมีการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และ 7) ควรกำหนดรูปแบบของเครื่องมือที่จะใช้ในการมุสาตบะฮะฮุที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของบุคลากร

3.4 ด้านอิสลาฮุ

มีข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) เพื่อความสำเร็จของการสร้างคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่แท้จริง จำเป็นต้องทำการทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าสอดคล้องกับคุณภาพตามแนวทางของอิสลามหรือไม่ 2) ควรนำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานทั้งสามด้านมาเป็นข้อมูลสารสนเทศ และเอาปัญหาต่างๆที่พบมาเป็นข้อมูลเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยจะต้องมีการนำข้อมูลมาใช้อย่างชาญฉลาด (Data Wise) สามารถบริหารจัดการความรู้ (Knowledge Management) และสามารถใช้ประโยชน์จากผลการประเมิน (Evaluation Utilization) ดังคำกล่าวที่ว่า "No problem no progress/ ไม่มีปัญหาไม่มีการพัฒนา" 3) โรงเรียนควรปรับปรุงและพัฒนาการประกันคุณภาพในเรื่องการกำหนดยุทธศาสตร์ การทำแผนพัฒนา การจัดทำโครงการพัฒนา 4) ควรมีการประเมินแผนพัฒนาโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นรายปี 5) ควรมีการสรุปข้อมูลให้เป็นสารสนเทศ เพื่อรายงานให้สาธารณชนทราบ และ 6) ควรใช้เทคโนโลยีในการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ

5.2 การอภิปรายผล

ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของชาติชาย พิมพ์ไสย (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ การปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิต ศรีโนบ้าน (2548 : บทคัดย่อ) เรื่องกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า ระดับกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนันทรัตน์ เอี่ยมวรชัย (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการประเมินผลภายในสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่มีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอาทร ทะโยธา (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน (PDCA) ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 8(2) ได้กำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายที่จะให้บุคลากรทุกฝ่ายได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกระบวนการดำเนินงานต่างๆของสถานศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพ และกำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในหมวด 6 ตั้งแต่มาตรา 47 ถึงมาตรา 50 โดยให้มีการนำระบบการประกันคุณภาพไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา

นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะ โรงเรียนได้มีการวางกรอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาใน

โรงเรียน ทั้งการมีส่วนร่วมในด้านการชุรอ ด้านอามัล ด้านมุฮาซาบะฮะฮ์ และด้านอิสลาฮ์ ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง คือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกิดความภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานอย่างเป็นญะมาอะฮ์ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (ตะอูลีม) นำผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปปฏิบัติด้วยวิธีการหรือแนวทางของอิสลามด้วยความเพียรพยายามอดทน (ศอบร์) มีความจริงจัง (อามานะฮ์) ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจ (อิคลาศ) มีการมอบหมายการงานต่ออัลลอฮ์ (ตะวัคคัล) และมีเป้าหมายสูงสุดคือเพื่อการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (อิสติคอมะฮ์) สอดคล้องกับ ซากีรีน สุมาลี (ม.ป.ป. : สืบค้นออนไลน์) กล่าวว่า ระบบประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก ผู้บริหารและบุคลากรของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ควรให้ความสำคัญกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษานบนพื้นฐานหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งการปฏิบัติตามหลักคำสอนเหล่านี้สิ่งที่เราเราได้สร้างคุณภาพให้เยาวชนมุสลิมอย่างแท้จริง และจะได้รับผลบุญหรือสรวงสวรรค์จากพระองค์เป็นการตอบแทนในโลกอาคีเราะฮ์อีก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา จึงทำให้โรงเรียนมีการดำเนินงานเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นการสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ซากีรีน สุมาลี (ม.ป.ป. : สืบค้นออนไลน์) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามกลายเป็นทางเลือกทางการศึกษาที่สำคัญของสังคมมุสลิม ผู้ปกครองจำนวนมากที่ส่งลูกหลานเข้าสู่สถาบันการศึกษาประเภทนี้ เพื่อหวังให้ลูกหลานมุสลิมเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ คำว่าคุณภาพ ในความเข้าใจของสังคมมุสลิมมิได้หมายถึงบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง มิได้หมายถึงการมีงานทำที่มั่นคง และมีได้หมายถึงเพียงแต่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกนี้เพียงเท่านั้น และสอดคล้องกับหลักการอิสลามที่ได้สนับสนุนให้มุสลิมตั้งใจปฏิบัติงานให้มีคุณภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังที่ท่านศาสดามุฮัมมัดﷺ กล่าวว่าไว้ว่า

((إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتِمَّهُ))

ความว่า “อัลลอฮ์ (ซุบฮ์) จะพึงพอใจเมื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดในหมู่พวกเจ้า ซึ่งเมื่อเขาลงมือทำงานแล้ว เขาจะทำอย่างดีที่สุด”

(รายงาน โดย al-Baihaqi : 5314)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ตามตัวแปรตำแหน่งวุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูผู้สอนที่ตอบแบบสอบถามแม้ว่าจะมีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และปฏิบัติงานในขนาดโรงเรียนต่างกัน แต่ทุกคนมีส่วนร่วมและมีหน้าที่จะต้องดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือในสภาพที่เหมือนกัน เนื่องจากเป็นนโยบายที่ภาครัฐได้กำหนด ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 24-26) กล่าวว่า รัฐได้กำหนดทิศทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ โดยส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยกำหนดไว้ในหมวด 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ว่าให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพภายในดำเนินการโดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพ ซึ่งจะได้รับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี สถานศึกษาต้องจัดเตรียมเอกสารต่างๆที่มีข้อมูลแก่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อทำการประเมินคุณภาพภายนอก หากสถานศึกษาใดมีผลการประเมินภายนอกไม่ได้มาตรฐาน ให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขในระยะเวลาที่กำหนด สาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ปรากฏไว้ในมาตรา 47 ถึงมาตรา 51 แต่ละมาตรา แสดงให้เห็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของสถานศึกษา

นอกจากนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูต่างมีความตระหนักว่า เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องกระทำร่วมกัน หากละเลยไม่ปฏิบัติจะต้องถูกสอบสวน ดังอัลลอฮ์ตรัสว่า

﴿ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴾ (VI)

ความว่า “แท้จริงเราได้เสนออะมานะฮ์ (หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ) แก่ชั้นฟ้าทั้งหลายและแผ่นดิน และแก่ขุนเขา แต่พวกมันปฏิเสธ จะแบกรับมันและ ขยาดกลัวต่อมัน และมนุษย์ได้แบกรับมัน เพราะว่ามันมนุษย์เป็นผู้ธรรมโง่เขลาอึ่งนั๊ก” (อัล-อะหฺซาบ : 72)

และสอดคล้องกับท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

((أَدِ الْأَمَانَةَ إِلَىٰ مَنْ ائْتَمَكَ ، وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ))

ความว่า “ท่านพึงต้องซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อผู้ที่ให้ความไว้วางใจต่อท่าน และอย่าบิดพลิ้วแม้กับผู้ที่เคยบิดพลิ้วต่อท่านก็ตาม”

(บันทึกโดย al-Tirmizi : 1264)

ส่วนผลการเปรียบเทียบตามตัวแปรประสบการณ์ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ และอายุการทำงาน ตลอดจนการได้รับข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง หรืออาจมีอยู่ในระดับหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า

﴿ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ﴾

ความว่า : “และได้ทรงเทิดบางคนของพวกเจ้าเหนือกว่าอีกบางคนหลายชั้น เพื่อที่พระองค์จะทรงทดสอบพวกเจ้าในสิ่งที่พระองค์ได้ทรงประทานแก่พวกเจ้า” (อัลอันอาม : 165)

สอดคล้องกับอุทัย บุญประเสริฐ (2543 : 26-31) กล่าวถึงความเชื่อเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ตามแนวคิดของ Mc Gregor มี 2 แนวทางคือ ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ตามแนวคิดทฤษฎี X เชื่อว่ามนุษย์ขี้เกียจและขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการบังคับหรือควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด ส่วนทฤษฎี Y เชื่อว่ามนุษย์มีความขยัน ชอบทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสภาพการทำงานมีความเหมาะสม และคนมีส่วนร่วมในการทำงานโดยไม่ถูกบังคับก็ยิ่งจะมีความรับผิดชอบมากขึ้น และกล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับความเป็นองค์การของโรงเรียน (Concept of School Organization) ว่า โรงเรียนไม่ใช่เป็นเพียงสถานศึกษาที่เตรียมอนาคตให้แก่เด็กเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ที่นักเรียน ครู และผู้บริหารได้อยู่ร่วมกัน อาศัย เติบโตและพัฒนาไปด้วยกัน หากไม่มีการพัฒนาครู ครูและผู้บริหารไม่ร่วมมือกันแล้ว การพัฒนา ก็ไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง จะไม่ทำให้นักเรียนมีชีวิตการเรียนที่มีคุณค่าและมีคุณภาพที่แท้จริงได้ โรงเรียนที่บริหารตามแนวคิดนี้จึงเป็นสถานที่ที่เด็กได้เติบโต ผู้บริหารและครูได้รับการพัฒนา ซึ่งผลการพัฒนาร่วมกันเหล่านี้ทำให้เกิดผลดีต่อประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม และสอดคล้องกับ พิสิฐ พิษณานนท์ (2530 : 21) ที่กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถ ความฉลาด เจตคติ หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวแตกต่างกันไม่ ว่ามากหรือน้อย จะทำให้มนุษย์มีความคิด และการปฏิบัติงานแตกต่างกันออกไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

1) จากผลการวิจัยระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมแม้ว่าจะอยู่ในระดับมาก แต่ทางโรงเรียนควรมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอให้ทางโรงเรียนมีดำเนินการประกันคุณภาพในโรงเรียนให้สม่ำเสมอและต่อเนื่อง เนื่องจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีความสอดคล้องกับหลักการรักษาความดีอย่างสม่ำเสมอหรืออิสติกอมะฮ์ และการที่เราจะรักษากิจการงานของเราให้อิสติกอมะฮ์ ได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักการตรวจสอบตนเองที่เรียกว่ามุฮาซาบะฮ์ แล้วนำผลการตรวจสอบที่ได้รับไปพัฒนาปรับปรุง โดยใช้หลักการขัดเกลาตนเองหรือที่เรียกว่าอิศละฮ์สุนัฟซัค แล้วนำมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองให้ได้ผล โดยผ่านกระบวนการวางแผนที่ดี และกระบวนการการวางแผนที่ดีต้องเป็นการวางแผนร่วมกัน โดยใช้หลักการปรึกษาหารือหรือที่เรียกว่าชูรอ หลังจากนั้นก็นำผลหรือแผนที่ได้จากการปรึกษาหารือไปดำเนินการปฏิบัติให้เป็นจริงโดยใช้หลักการทำความดีหรือที่เรียกว่าอามัลซอลิฮ์ โดยคำนึงเสมอว่าแผนการที่กำหนดไว้จะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของอัลลอฮ์หรือการมอบหมายต่อพระองค์

2) จากผลการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านชูรอ อยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ มีส่วนร่วมชูรอกำหนดการเผยแพร่ผลการประเมินคุณภาพการศึกษา และมีส่วนร่วมชูรอกำหนดแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน ด้านอามัล อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ เปิดโอกาสให้บุคคลภายในสถานศึกษาร่วมกันจัดการเรียนการสอน ด้านมุฮาซาบะฮ์ อยู่ในระดับปานกลาง 2 ข้อ คือ มีส่วนร่วมในการพัฒนาเครื่องมือในการตรวจสอบผลการดำเนินงาน และมีส่วนร่วมในการสรุปรายงานผลการดำเนินงาน และด้านอิสลาฮ์อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ คือ มีส่วนร่วมในการร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา ดังนั้น เพื่อยกระดับให้การดำเนินงานกระบวนการประกันคุณภาพแบบมีส่วนร่วมตามรูปแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ในแต่ละด้านดังกล่าว ในขั้นตอนการดำเนินงานผู้บริหาร โรงเรียนควรนำหลักการหรือขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนตามรูปแบบอิสลาม โดยก่อนเริ่มต้นการดำเนินงานให้มีการตระอาวฟ

(การทำความรู้จักซึ่งกันและกัน) เพราะการตะออรุฟจะก่อให้เกิดตะอาลุฟ (ความสนิทสนมต่อกัน) จากนั้นตะฟาสุม (ความเข้าใจซึ่งกันและกัน) จะตามมา ตลอดจนมีการรียาเยฮฺ (การเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน) ตะอาวุน (การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) และสุดท้ายนำมาซึ่งตะนาซุร (การสนับสนุนช่วยเหลือให้พี่น้องมีชัยชนะ)

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ดังนั้น ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี

2) จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดโอกาสให้บุคคลภายในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ดังนั้น ควรศึกษาสภาพและความต้องการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี

3) จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการสรุปรายงานผลการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ดังนั้น ควรศึกษาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี